DOMSTOLENS DOM (FØRSTE AFDELING)
AF 27. OKTOBER 1976 [1]

Vivien Prais
mod Rådet for De europæiske Fællesskaber

Sag 130/75

Sammendrag

1. *Tjenestemænd — ansættelse — udvælgelsesprøve på grundlag af prøver — afholdelse — lighedsprincip — anvendelse — kriterier*
(Tjenestemandsvedtægten, artikel 29, stk. 1, bilag III, artiklerne 1 og 5)

2. *Tjenestemænd — ansættelse — udvælgelsesprøve på grundlag af prøver — afholdelse — dato — en ansøger er forhindret — religiøse bud — administrationens pligter*
(Tjenestemandsvedtægtens artikel 29, stk. 1, bilag III, artiklerne 1 og 5)

1. Afholdes en udvælgelsesprocedure på grundlag af prøver, forlanger lighedsprincippet, at prøverne finder sted under samme betingelser for alle ansøgerne, og er der tale om skriftlige prøver, er det for at kunne sammenligne ansøgernes indsats en praktisk nødvendighed, at prøverne er de samme for alle.
Det er derfor særdeles væsentligt, at datoen for de skriftlige prøver er den samme for alle ansøgerne; dette krav bør ligge til grund for vurderingen af ansøgernes interesse i, at prøverne ikke afholdes på en dato, der ikke passer dem.
2. Hvis en ansøger meddeler ansættelsesmyndigheden, at han af religiøse grunde er forhindret i at deltage i prøverne på bestemte datoer, skal denne tage hensyn hertil og søge at undgå at fastsætte prøverne til disse datoer. Hvis ansøgeren derimod ikke i tide informerer ansættelsesmyndigheden om sine vanskeligheder, kan denne afvise at foreslå en anden dato, især hvis andre ansøgere allerede er blevet indkaldt til prøverne.

I sag 130/75

VIVIEN PRAIS, London NW3, 83 West Heath Road, repræsenteret af advokat ved Middle Temple Francis Jacobs, London, og med valgt adresse i Luxembourg hos fr. Caroline Reid, 21, boulevard Grande-Duchesse Charlotte,

sagsøger,

1 — Processprog: Engelsk.

mod

RÅDET FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, repræsenteret af generaldirektør ved den juridiske tjeneste i Rådets generalsekretariat Henry Darwin som befuldmægtiget, bistået af juridisk konsulent sammesteds, og med valgt adresse i Luxembourg hos direktør for Den europæiske Investeringsbanks juridiske tjeneste J. Nicolaas Van den Houten, 2, place de Metz,

sagsøgt,

og

DAVID GRANT LAWRENCE, tjenestemand i Rådet for De europæiske Fællesskaber, boende i Bruxelles, Résidence »Les Gaulois«, avenue des Gaulois, repræsenteret af advokat Roger O. Dalcq, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Jacques Loesch, 2, rue Goethe,

intervenient,

angående annullation af sagsøgtes afvisning den 29. september 1975 af sagsøgerindens klage af 14. juli 1975 over afvisningen den 5. maj 1975 af hendes ansøgning af 25. april 1975 om at deltage i udvælgelsesprøve Rådet/LA/108 på en anden dato end den af sagsøgte fastsatte; annullation af omhandlede beslutning af 5. maj 1975; annullation af udvælgelsesprøvens resultat i det omfang, dette kan være påvirket af denne afvisning, samt krav om skadeserstatning, afsiger

DOMSTOLEN (første afdeling)

sammensat af: afdelingsformanden A. M. Donner, dommerne J. Mertens de Wilmars og A. O'Keeffe,

generaladvokat: J.-P. Warner
justitssekretær: A. Van Houtte

følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og parternes anbringender under skriftvekslingen kan sammenfattes således:

I — De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb

Rådets sekretariat offentliggjorde i EF-tidende nr. C 36 af 15. februar 1975, s. 7 en meddelelse om afholdelse af generel udvælgelsesprøve: Rådet/LA/108 med henblik på ansættelse af en engelsksproget jurist-lingvist (oversætter) og oprettelse af en oversættelsesreserve.

Sagsøgerinden, der er af engelsk nationalitet, indgav sin ansøgning på den foreskrevne formular.

Ved brev af 23. april 1975 fik hun meddelelse om, at hendes ansøgning var blevet anerkendt af udvælgelseskomiteen, og at hun havde adgang til at deltage i de skriftlige prøver, der skulle finde sted i London fredag den 16. maj 1975.

Ved brev af 25. april meddelte sagsøgerinden Rådet, at hun ikke ville være i stand til at deltage i prøven, da hun tilhørte den jødiske tro, og idet den 16. maj var den første dag i den jødiske højtid Chavouoth (pinse), hvor det er forbudt at skifte opholdssted og at skrive. Som følge heraf anmodede hun om tilladelse til at aflægge prøverne på en anden dato.

Ved brev af 5. maj svarede Rådet, at det var det umuligt at foreslå en anden dato, idet det var væsentligt, at alle ansøgerne blev bedømt på grundlag af samme prøve på samme dag, og at man til dette formål havde truffet foranstaltninger til, at prøven skulle finde sted den 16. maj i Bruxelles og i London.

Ved brev af 14. juli indgav sagsøgerinden klage i medfør af tjenestemandsvedtægtens artikel 90, stk. 2, som afvistes af Rådet den 29. september.

Sagsøgerinden har herefter, ved stævning af 18. december 1975, registreret på Domstolens justitskontor den 23. december samme år, anlagt denne sag.

Ved stævning indført i Domstolens register den 7. april 1976 har David Grant Lawrence fremsat begæring om at indtræde som intervenient i sagen.

Ved kendelse af 21. maj 1976 har Domstolen taget begæringen til følge.

II — Parternes påstande

Sagsøgerinden har nedlagt følgende påstand:

1) beslutningen i brevet af 29. september 1975, der afviste sagsøgerindens klage, annulleres;
2) beslutningen af 5. maj om afslag på sagsøgerindens anmodning annulleres;
3) udvælgelsesprøvens resultater annulleres i det omfang, de kan være påvirket af dette afslag;
4) sagsøgte tilpligtes at betale erstatning;
5) sagsøgte tilpligtes at afholde sagsomkostningerne.

Sagsøgte har nedlagt følgende påstand:

1) frifindelse for:
   a) kravet om annullation af beslutningen i brevet af 29. september 1975, der afviste sagsøgerindens klage;

b) kravet om annullation af beslutningen af 5. maj 1975, om afslag på sagsøgerindens anmodning;
c) kravet om annullation af udvælgelsesprøvens resultater i det omfang, de kan være påvirket af dette afslag;
d) erstatningskravet;

2) sagsøgerinden tilpligtes at afholde sagsomkostningerne.

III — Parternes søgsmålsgrunde og indsigelser under skriftvekslingen

a) anbringendet, at tjenestemandsvedtægtens artikel 27, stk. 2 er tilsidesat

Sagsøgerinden har gjort gældende, at afslaget på hendes anmodning har hindret hende i at deltage i udvælgelsesprøven på grund af hendes religiøse overbevisning, hvilket er en krænkelse af tjenestemandsvedtægtens artikel 27, stk. 2, der bestemmer, at tjenestemændene udvælges uden hensyn til race, tro eller køn. Det fremgår af omtalte stykke, at fællesskabsinstitutionerne ved ansættelsen ikke må gøre forskel på ansøgerne på grund af deres religion.

Selv om der ikke fandtes udtrykkelige bestemmelser i tjenestemandsvedtægten, ville diskrimination af religiøse grunde være forbudt ifølge fællesskabsretten, idet den strider mod det enkelte menneskes fundamentale rettigheder, som Domstolen skal sikre respekten for (jf. sag 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, Recueil 1970, s. 1125 og sag 4/74, Nold, Sml. 1974, s. 508).

Rådet har hertil anført, at modsat det af sagsøgerinden i stævningen hævdede, har det ved anvendelsen af artikel 27 aldrig forlangt, at ansøgerne i deres ansøgning skulle give oplysning om deres religion, hvorfor denne oplysning heller ikke kan danne grundlag for forskelsbehandling.

Det havde heller ikke diskrimineret sagsøgerinden ved bedømmelsen af hendes anmodning om fastsættelse af en anden dato. Det havde givet hende afslag herpå, ligesom det ville have gjort over for en hvilken som helst anden ansøger. At diskriminere er ensbetydende med at give en person en anden behandling end den, der bliver andre til del, uden at omstændighederne retfærdiggør dette. Her havde man overhovedet ikke behandlet sagsøgerinden anderledes end de øvrige ansøgere.

Dersom man tillod en ansøger at aflægge en skriftlig prøve på en anden dato end de øvrige, ville man behandle disse uretfærdigt. Identiske prøver kan ikke benyttes på to forskellige datoer uden at de ansøgere, der aflagde prøven senere end de andre, vil kunne få kendskab til dens indhold og drage fordel heraf. Man kan ikke afholde forskellige prøver på to forskellige datoer uden at sammeligningen mellem ansøgernes indsats bliver uretfærdig. Herudover ville de ansøgere, der aflagde udvælgelsesprøven senere end de øvrige, få mere tid til at forberede sig på prøven.

Hvis man indførte en praksis med at fastsætte endnu en dato, ville de religiøse opfattelsers mangfoldighed inden for Fællesskabet gøre det umuligt for Rådet at skelne mellem dem. Helt bortset fra problemet om sådanne ansøgningers oprigtighed, måtte der også skelnes mellem de religioner, hvis forskrifter skal følges af deres tilhængere, og de religioner, der stiller deres medlemmer frit. Religionsspørgsmålet ville således blive af en sådan vigtighed, at det vanskeligt kan harmonere med tjenestemandsvedtægten. Ville dette desuden ikke medføre, at Rådet måtte anerkende en alternativ prøvedag af andre end religiøse grunde, såsom retten til at tænke frit, respekten for privat- og familielivets fred, retten til at udtrykke sig frit...?

Sagsøgerinden har anført, at hun ikke, som angivet i stævningen, i sin ansøgning havde oplyst at være jøde. Rådet ville dog alligevel ikke have følt sig forpligtet til at træffe de nødvendige foran-

staltninger på grund af hendes religiøse overbevisning, selv om det havde haft kendskab hertil i forvejen.

En forskelsbehandling kan bestå i ikke blot at handle forskelligt i to ens tilfælde, men også i at behandle to forskellige tilfælde ens, (jf. sag 13/63, Italien mod Kommissionen, Sml. 1954-1964, s. 433 og generaladvokat Lagranges forslag til afgørelse). I dette konkrete tilfælde var det ensbetydende med en forskelsbehandling af sagsøgerinden at behandle hende som de øvrige ansøgere, der ikke havde nogen religiøs overbevisning, der hindrede deres deltagelse i udvælgelsesprøven.

De uretfærdigheder, der måtte opstå som følge af fastsættelsen af en anden dato efter ansøgerens anmodning, er i høj grad blevet overdrevet. Ved eksaminer på skoler og universiteter bliver resultatet af forskellige prøver med forskellige censorer regelmæssigt benyttet som sammenligningsgrundlag. En tid til yderligere forberedelse er ikke nogen fordel ved en prøve, som det er yderst vanskeligt at forberede sig til, eller som kræver langvarig forberedelse.

Det eneste, der altid må kræves, er, at det sikres, at prøven ikke falder på nogen dato, hvor ansøgerne af religiøse grunde kunne se sig ude af stand til at deltage.

Usikkerheden angående de grunde, der kan anerkendes for at få fastsat en anden dato, er også blevet meget overdrevet. Rådets praksis har ganske vist endnu ikke givet anledning til nogen klage, men ingen pligt efter den kristne tro berøres af det omstridte spørgsmål, idet de kristne højtider er lig med almindelige fridage.

Hvad muselsmænd angår, synes der ikke at være nogen dag, hvor de forhindres i at deltage i en prøve af religiøse årsager. Den mest ramte religion er altså jødedommen. Når man ser bort fra nyligt indvandrede jøder til Frankrig fra Nordafrika, er procenten af religionsudøvende jøder i England klart højere end i de øvrige medlemsstater, og i England imødekommes jødiske ansøgeres krav.

Man bør ikke tage samme hensyn til de ansøgere, der påberåber sig andre rettigheder, såsom de af Rådet nævnte, der er knyttet til særlige omstændigheder, som den enkelte ansøger måtte befinde sig under. I et sådant tilfælde er der ikke tale om udelukkelse af en bestemt kategori af ansøgere i modsætning til dette konkrete tilfælde.

Rådet har først anført, at hvis sagsøgerinden ved indgivelsen af sin ansøgning havde tilkendegivet, at visse datoer var hende umulige på grund af hendes religiøse overbevisning, ville det have taget hensyn hertil ved valget af datoen for udvælgelsesprøvens afholdelse.

Endvidere ville man have undladt at oplyse udvælgelseskomiteen om sagsøgerindens navn. Hun burde have vidst, at fællesskabsinstitutionernes praksis ikke på alle måder stemte overens med engelske og heller ikke kunne antages at være identisk med disse. Havde sagsøgerinden truffet denne sikkerhedsforanstaltning, ville de andre ansøgeres interesser på ingen måde være blevet gået for nær, idet alle ansøgerne havde kunnet være til stede på en acceptabel dato.

Da Rådet anmodede sagsøgerinden om at deltage i prøverne den 16. maj, gjorde det sig ikke skyldig i nogen som helst forskelsbehandling af hende, da det var uvidende om, at der var tale om en person, for hvem denne dato frembød vanskeligheder grundet hendes religiøse overbevisning. I hvilket omfang man kan arrangere en udvælgelsesprøve på successive datoer må overlades til udvælgelseskomiteens skøn.

Det fremgår af replikkens bilag II, at hvad angår stillinger hos det offentlige, tillades der efter engelsk praksis ikke nogen alternativ dato af hensyn til individuelle forhold hos ansøgere.

Domstolen har altid omhyggeligt respekteret og beskyttet de øvrige ansøgeres in-

teresser ved en udvælgelsesprøve. Derfor bør det ikke have indflydelse på de øvrige ansøgeres situation, at en bestemt ansøgers behandling kan være genstand for kritik (jf. sag 31/75 Costacurta mod Kommissionen, Sml. 1975, s. 1563).

Når der således er risiko for en krænkelse af de øvrige ansøgeres interesser, har Rådet den vanskelige opgave at afveje rettigheder og interesser for den ansøger, der anmoder om fastsættelse af en anden dato, mod rettigheder og interesser for de øvrige ansøgere, der måtte føle sig forfordelt.

b) Anbringendet, at artiklerne 9 og 14 i Den europæiske Menneskerettighedskonvention er krænket

Sagsøgerinden har anført, at da Den europæiske Menneskerettighedskonvention er ratificeret af alle medlemsstaterne, må de i denne tekst indeholdte rettigheder således betragtes som en del af de grundrettigheder, som fællesskabsretten skal værne om. Fællesskabets institutioner er således forpligtede til at respektere religionsfriheden, og denne respekt forudsætter, at de er rede til at foretage de nødvendige administrative foranstaltninger for at give ansøgerne lejlighed til at deltage i prøven uden at krænke deres religiøse overbevisning.

Konventionens artikel 9, stk. 1 proklamerer retten til religionsfrihed. Stk. 2 bestemmer: »Frihed til at lægge sin religion eller overbevisning for dagen skal kun kunne underkastes sådanne begrænsninger, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den offentlige sikkerhed, for at beskytte den offentlige orden, sundheden eller sædelighed, eller for at beskytte andres ret og frihed«. I dette konkrete tilfælde var Rådets handlemåde hverken »foreskrevet ved lov« eller »nødvendig« for de beskrevne formål. Det eneste formål, der kunne komme i betragtning, var »at beskytte andres ret og frihed«. Det kunne anføres, at der ikke kunne være truffet særlige foranstaltninger af hensyn til sagsøgerinden, dersom de betød en krænkelse af andres religionsfrihed. Men efter sagsøgerindens opfattelse burde der træffes arrangementer, der tog hensyn til alle ansøgernes religiøse overbevisning. At Rådets handlemåde ikke var »nødvendig« fremgår af den i England udviklede praksis og af det forhold, at sådanne arrangementer aldrig er blevet truffet af Rådet, der i sit brev af 29. september 1975 bekræftede, at anmodninger om fastsættelsen af en anden dato altid blev afslået.

Rådet har hertil svaret, at den europæiske konvention var affattet med det formål at beskytte et begrænset antal rettigheder. Den bør altså forstås som havende et begrænset omfang som retsforskrift betragtet. Der findes et anseeligt antal rettigheder — der endog kan anerkendes som menneskerettigheder — der ikke sikres af konventionen. Spørgsmålet om retten til en stilling inden for det offentlige har været genstand for en særlig undersøgelse ved Menneskerettighedskommissionen i anledning af andragende nr. 273/57; hertil anførtes imidlertid, at spørgsmålet »falder principielt uden for konventionens første afsnit«. Nærværende stævning kan således ikke fremmes på basis af konventionen. I andragende nr. 3798/68, X-kirken mod England, afviste Kommissionen, der havde erklæret, at den af medlemmerne af X-kirken krævede ret til at komme ind i England eller til fortsat at opholde sig der, at behandle andragendet til trods for, at det havde været påberåbt, at der havde fundet forskelsbehandling sted af religiøse årsager.

Konventionen beskytter den lovmæssige ret til at udøve visse friheder. Den udelukker på denne måde lovmæssige forbud og statens faktiske foranstaltninger, der kunne hindre udøvelsen af de rettigheder, der værnes ved konventionen. I dette konkrete tilfælde findes der intet lovforbud for sagsøgerinden og ej heller nogen fysiske hindringer, der hindrer hende i at iagttage de ritualer, der er i overensstemmelse med hendes religiøse overbevisning.

Det er endnu mere usandsynligt, at konventionen er en egnet tekst, når det drejer sig om detaljeret at give regler for den administrative organisation for særlige udvælgelsesprøver for ansøgere til det offentliges tjeneste.

Med hensyn til det anbringende, hvorefter restriktioner alene kan fastsættes ved »lov«, er det ikke almindelig praksis i medlemslandene at præcisere i en lovtekst, på hvilke datoer udvælgelsesprøver til besættelse af stillinger ved det offentlige finder sted, hvilket tyder på, at de nationale forvaltninger mener, at genstanden for en sag som denne falder uden for konventionens anvendelsesområde.

Det må derfor konkluderes, at eftersom konventionen ikke finder anvendelse, er det tjenestemandsvedtægtens artikel 27, der skal anvendes i sagen.

Sagsøgerinden har anført, at hun aldrig har gjort gældende, at konventionen garanterer en ret til at blive ansat i den offentlige administration. Men, selv om en påberåbt rettighed ikke figurerer i konventionen, kunne den indirekte nyde beskyttelse i kraft af en bestemmelse i konventionen, der garanterer en anden ret. For eksempel, selv om en person ikke kan påberåbe sig retten til at rejse ind i det land, hvor han er statsborger, hvis pågældende land ikke har ratificeret den fjerde protokol, kan en nægtelse heraf under særlige omstændigheder, hvis den er diskriminerende, være en krænkelse af artikel 3 (jf. sagen om de østafrikanske asiater, Annuaire de la Convention européenne des Droits de l'Homme, Vol. 13, p. 928). Selv om retten til lige chancer for at komme i det offentliges tjeneste ikke selv er anført i konventionen, er i dette tilfælde nægtelsen af at tillade en ansøger at deltage i en prøve på en dato, der er i uoverensstemmelse med hans religiøse overbevisning, en krænkelse af princippet om religionsfrihed, hvilket strider mod artikel 9.

Det er derfor en for snæver fortolkning, når det gøres gældende, at kun lovhjemlede forbud eller faktiske foranstaltninger strider mod konventionen.

Rådet har anført, at kommissionen i sagen vedrørende de østafrikanske asiater gav udtryk for, at artikel 14's indhold ikke kunne betragtes isoleret, men at der konkret kunne ses bort fra den, idet den diskrimination, som sagsøgerne hævdede at være offer for, ligeledes indebar en mulig vanærende behandling i strid med artikel 3. Det er altså nødvendigt at føre bevis for, at man har krænket en særskilt rettighed, udtrykkelig garanteret ved konventionen.

I modsætning til det af sagsøgerinden anførte, findes der ingen retspraksis om andet end lovmæssige forbud eller faktiske hindringer i konventionens forstand. Den af sagsøgerinden citerede sag om de østafrikanske asiater omhandlede retten til lovligt at rejse frit ind i England. Nægtelsen af denne ret blev efterfulgt af fængsling.

Sagsøgerinden havde selv skabt de vanskeligheder, hun var stødt på, ved at undlade i tide at tilkendegive de datoer, hun ikke kunne acceptere af religiøse grunde.

Retten til fri religionsudøvelse i de forskellige medlemsstater er ikke en så absolut og dominerende grundrettighed. I visse tilfælde anerkendes denne ret kun under forbehold af passende forudgående meddelelser herom. I andre tilfælde anerkendes den heller ikke, såfremt særlige offentlige og private hensyn er inddraget.

Den af sagsøgerinden foreslåede juridiske løsning synes at bestå i, at fællesskabsinstitutionerne opstiller en liste over datoer på grundlag af et begrænset antal religioner og tager til efterretning, at det er den retligt forbudt at afholde prøver på denne dato. At opstille en sådan liste og heraf at udlede visse retsvirkninger er en form for forskelsbehandling af de personer, der tilhører religioner, der ikke figurerer på pågældende liste. Udfærdigelsen af en sådan liste er desuden i strid med vedtægtens principper, hvorefter man ved

ansættelsen ikke må tage hensyn til religionen.

Dersom prøverne skulle arrangeres således, at de ikke fandt sted på de datoer, hvor ansøgerne af religiøse grunde risikerede at være ude af stand til at deltage, ville dette betyde, at Rådet måtte anmode ansøgerne om oplysning om deres trosretning, hvilket det ikke ønsker at gøre. I øvrigt ville en sådan løsning medføre, at kun et ret begrænset antal dage kunne komme i betragtning.

IV — Mundtlig procedure

Parterne har fremsat deres mundtlige indlæg i retsmødet den 1. juli 1976.

Sagsøgerinden, repræsenteret af advokat ved Middle Temple, Francis Jacobs, har meddelt, at hun frafalder kravet om annullation af udvælgelsesprøvens resultater, i det omfang de havde ført til ansættelsen af intervenienten, David Grant Lawrence.

Sidstnævnte, der er repræsenteret af advokat Roger O. Dalcq, Bruxelles, har anført, at eftersom der normalt ikke finder intervention sted i denne slags sager, kunne sagsøgerinden ikke påregne, at hendes sagsanlæg skulle få denne konsekvens. Interventionen bør derfor ikke have indflydelse på spørgsmålet om sagsomkostninger, der må løses således, at den part, der ikke får medhold, skal bære omkostningerne ved interventionen.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 22. september 1976.

Præmisser

1 Ved stævning registreret på Domstolens justitskontor den 23. december 1975 har sagsøgerinden, engelsk statsborger og ansøger ved den generelle udvælgelsesprøve Rådet/LA/108, som blev afholdt med henblik på ansættelse af en engelsksproget jurist/lingvist (oversætter) og oprettelse af en ansættelsesreserve, nedlagt følgende påstand:

a) Annullation af Rådets generalsekretariats afvisning i brev af 29. september 1975 af sagsøgerindens klage af 14. juli 1975.

b) Annullation af Rådets afvisning af 5. maj 1975 af sagsøgerindens ved brev af 25. april 1975 fremsatte anmodning om at måtte deltage i udvælgelsesprøvens skriftlige del på en anden dato.

c) Annullation af udvælgelsesprøvens resultat i det omfang, det måtte være påvirket af sidstnævnte afvisning.

d) Tilkendelse af erstatning;

2 ved brev af 25. april 1975 meddelte sagsøgerinden Rådet, at eftersom hun tilhørte den jødiske trosretning, og eftersom fredag den 16. maj 1975 — som

sagsøgte havde fastsat til den omstridte udvælgelsesprøves skriftlige del til samtidig afvikling i Bruxelles og i London — var den første dag i den jødiske højtid Chavouoth (pinse), hvor det er forbudt at skifte opholdssted og at skrive, var hun ude af stand til at deltage i prøven på denne dag, og hun bad institutionen om at foreslå hende en anden dato til denne prøve;

3 Rådet svarede sagsøgerinden ved brev af 5. maj 1975 og anførte, at det ikke var det muligt at foreslå en anden dato, fordi det var af væsentlig betydning, at alle ansøgerne blev bedømt på grundlag af prøver aflagt samme dag.

4 Ved stævning, registreret på Domstolens justitskontor den 7. april 1976, har David Grant Lawrence, der var blevet ansat på grundlag af den omstridte udvælgelsesprøve, fremsat begæring om at måtte intervenere i nærværende sag, og ved kendelse af 21. maj har Domstolen (første afdeling) tilladt interventionen;

5 under de mundtlige forhandlinger har sagsøgerinden frafaldet kravet om annullation af omhandlede udvælgelsesprøves resultat, idet hun dog har fastholdt kravet om, at omkostningerne ved interventionen ikke pålægges hende.

6 Sagsøgerinden har først gjort gældende, at afvisningen af hendes anmodning bevirkede, at hun på grund af sin religiøse overbevisning blev forhindret i at deltage i udvælgelsesprøven, hvilket hun anfører er en krænkelse af tjenestemandsvedtægtens artikel 27, stk. 2, hvorefter tjenestemændene udvælges uden hensyn til race, tro eller køn;

7 sagsøgerinden har dernæst gjort gældende, at fællesskabsretten forbyder enhver diskrimination af religiøse grunde, idet en sådan diskrimination strider mod individets grundrettigheder, som Domstolen skal sikre overholdt;

8 sagsøgerinden har også henvist til artikel 9, stk. 2 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, der bestemmer at, »frihed til at lægge sin religion eller overbevisning for dagen skal kun kunne underkastes sådanne begrænsninger, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den offentlige sikkerhed, for at beskytte den offentlige orden, sundheden eller sædelighed eller for at beskytte andres ret og frihed«, og har anført, at eftersom Den

europæiske Menneskerettighedskonvention er ratificeret af alle medlemsstaterne, må de i denne tekst indeholdte rettigheder betragtes som en del af de grundrettigheder, som fællesskabsretten skal beskytte;

9 sagsøgerinden har gjort gældende, at tjenestemandsvedtægtens artikel 27 skal fortolkes således, at sagsøgte skal fastsætte datoen for de udvælgelsesprøver med henblik på ansættelse, som det afholder, således at enhver ansøger kan deltage i prøverne under omstændigheder, der ikke strider mod hans religiøse overbevisning;

i øvrigt har hun anført, at denne løsning er en nødvendig følge af den i Den europæiske Menneskerettighedskonvention tilsikrede religionsfrihed.

10 Sagsøgte har ikke bestridt, at tjenestemændene skal udvælges uden hensyn til race, tro eller køn som bestemt i tjenestemandsvedtægtens artikel 27, og har heller ikke søgt at få anerkendt, at religionsfriheden i henhold til Den europæiske Menneskerettighedskonvention ikke er en del af de grundrettigheder, der anerkendes af fællesskabsretten, men har imidlertid gjort gældende, at hverken tjenestemandsvedtægten eller konventionen skal forstås således, at de tillægger sagsøgerinden de rettigheder, hun påstår;

11 sagsøgte har anført, at den omhandlede forpligtelse ville nødvendiggøre et indviklet administrationsapparat, skønt artikel 27 ikke opregner bestemte trosretninger, hvortil dens anvendelsesområde er begrænset, og at det ville være nødvendigt at kende skikkene hos alle de religioner, der findes i Fællesskabernes medlemsstater, hvis man ville undgå, at en udvælgelsesprøve fandt sted på en dato eller et tidspunkt, der var uforenelig med en af disse religioners bud, hvilket ville hindre ansøgere, der udøver den pågældende religion, i at deltage i prøverne.

12 Tjenestemandsvedtægten foreskriver, at når en ledig stilling skal besættes, og det besluttes at besætte den på anden måde end ved forfremmelse eller forflyttelse, sker udvælgelsen af en ansøger almindeligvis efter en udvælgelsesprocedure på grundlag af kvalifikationsbeviser, på grundlag af prøver eller på grundlag af kvalifikationsbeviser og prøver;

13 foregår udvælgelsesproceduren på grundlag af prøver, forlanger lighedsprincippet, at prøverne finder sted under de samme betingelser for alle ansøgere, og

er der tale om skriftlige prøver, er det for at kunne sammenligne ansøgernes indsats en praktisk nødvendighed, at disse prøver er de samme for alle;

14 det er derfor særdeles vigtigt, at datoen for de skriftlige prøver er den samme for alle ansøgerne;

15 dette krav bør ligge til grund for vurderingen af ansøgernes interesse i, at prøverne ikke finder sted på en dato, der ikke passer dem;

16 meddeler en ansøger ansættelsesmyndigheden, at han af religiøse grunde er forhindret i at deltage i prøverne på bestemte datoer, skal denne tage hensyn hertil og søge at undgå at fastsætte prøverne til disse datoer;

17 dersom ansøgeren derimod ikke i tide oplyser ansættelsesmyndigheden om sine vanskeligheder, kan denne afvise at foreslå en anden dato, især hvis andre ansøgere allerede er blevet indkaldt til prøverne;

18 selv om det er ønskeligt, at ansættelsesmyndigheden generelt gør sig bekendt med de datoer, der ikke er passende af religiøse grunde, og søger at undgå at fastsætte prøverne til sådanne datoer, kan det af de ovennævnte grunde ikke antages, at tjenestemandsvedtægten eller de allerede nævnte grundrettigheder kan forpligte ansættelsesmyndigheden til at undgå at krænke en religiøs pligt, hvis eksistens den ikke er blevet oplyst om;

19 selv om sagsøgte er forpligtet til at tage alle rimelige forholdsregler for at undgå at afholde prøver på en dato, hvor en ansøgers religiøse overbevisning hindrer ham i at deltage, når sagsøgte i tide har fået meddelelse om denne religiøse hindring, må det anføres, at sagsøgte i nærværende tilfælde først efter, at datoen for prøvernes afholdelse var blevet fastsat, blev informeret om, at sagsøgerinden var forhindret i at deltage på visse datoer, og at sagsøgte derfor var berettiget til at afslå at foreslå en anden dato, idet de øvrige ansøgere allerede var blevet indkaldt;

20 af disse grunde vil sagsøgte være at frifinde.

Vedrørende sagsomkostningerne

21 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2 bærer den tabende part sagens omkostninger;

22 sagsøgerinden har tabt sagen;

23 i henhold til procesreglementets artikel 70 bærer institutionerne i sager efter reglementets artikel 95, stk. 2 imidlertid selv de af dem afholdte udgifter;

24 hvad angår intervenientens omkostninger, havde denne en berettiget interesse i at intervenere for at beskytte sin udnævnelse efter den omstridte udvælgelsesprøve, og det kan derfor ikke antages, at han, der har fået medhold i sin intervention, skal afholde sine egne omkostninger;

25 sagsøgerinden tilpligtes således at afholde intervenientens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser,

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (første afdeling)

1. **Sagsøgte frifindes.**
2. **Sagsøgerinden og sagsøgte bærer hver deres egne omkostninger.**
3. **Sagsøgerinden tilpligtes at afholde intervenientens omkostninger.**

Donner Mertens de Wilmars O'Keeffe

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 27. oktober 1976.

A. Van Houtte
Justitssekretær

A. M. Donner
Afdelingsformand for første afdeling